

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 14 (Şubat/February 2024), s. 1094-1114.

Geliş Tarihi-Received: 10.01.2024

Kabul Tarihi-Accepted: 09.02.2024

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1417766

İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Değerler Eğitiminin Yeri

The Role of Values Education in Primary School Turkish Teaching Programs

Mustafa ASLAN*
Elvan GÖKÇEN**

Öz

Bu araştırma değerler eğitiminin Türkçe öğretim programlarındaki yerini ve önemini belirlemek için yapılmıştır. Araştırma nitel yöntemlerden doküman analizi tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma kapsamında sekiz adet bilimsel araştırma incelenmiştir. Araştırmada analiz edilen çalışmaların beş tanesi araştırma makalesi olup 3 tanesi yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmada elde edilen veriler Milli Eğitim Bakanlığı' in belirlemiş olduğu on kök değer esas alınarak çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde Türkçe eğitim programlarında yer alan değerlerden en çok "sevgi"; en az "adalet" değerlerinin ele alındığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde bazı değerlere ilkökul kademesinde hiç yer verilmediği saptanmıştır. Ayrıca değer dağılımının kademelere eşit bir şekilde verilmediği görülmüştür. Kaynaklarda vurgu yapılan değerlerin sınıf ve yaş seviyesine uygun olduğu da araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Ayrıca araştırmacılar MEB'in belirlemiş olduğu on kök değer sayısının yetersiz olduğu bu değerlerin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmalarda elde edilen değerler analiz edildiğinde en az bilimsel değerlerin aktarıldığı en çok ise geleneksel değerlere vurgu yapıldığı açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretim programı, değer, değerler eğitimi, ilkökul.

Abstract

This research was conducted to determine the place and importance of values education in Turkish language teaching programs. The data were collected using the qualitative method of document analysis. Eight scientific studies were examined within the scope of the research, with five of them being research articles and three being master's thesis studies. The data obtained in the research were analyzed based on the ten root values determined by the Ministry of National Education. When the findings obtained from the analysis were examined, it was determined that among the values included in Turkish education programs, "love" is the most addressed value, while "justice" is the least addressed. In the studies analyzed, it was found that some values are not included at the primary school level. Additionally, it was observed that the distribution of values is not equal across different grade levels. The

* Dr. Öğretim Görevlisi, Harran Üniversitesi, e-posta: mustafaaslan63@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2373-2768.

** Öğretim Görevlisi, Harran Üniversitesi, e-posta: egokcen@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3542-6784.

researchers also noted that the values emphasized in the sources are suitable for the grade and age level. Furthermore, the researchers expressed that the number of ten root values determined by the Ministry of National Education is insufficient, and these values should be increased. Upon analyzing the values obtained in the research, it was explained that scientific values are conveyed the least, while traditional values are emphasized the most.

Keywords: Turkish curriculum, value, values education, primary school.

Giriş

Birey, dünyaya geldiği toplumun özelliklerinden etkilenmektedir. Toplumun dili, kültürü, örf ve adetleri bireyi etkileyen temel sosyal faktörlerdir. Bireyin sosyal bir varlık olduğu düşünüldüğünde bu etkinin kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. Sürekli iletişim halinde olan birey yakın çevresindeki gelişmelerden etkilenmektedir. Bireyin doğduğu, gelişimini sürdürdüğü, öğrenmelerini sağladığı önemli değerlerden biri de kültürdür (Kluckhohn ve Strodbeck, 1973). Kültür, milletler arasında sosyal farklılığı ortaya koyan önemli bir referans noktasıdır. Her milletin gelenek-görenek, dil, din gibi temel değerleri birbirinden farklılık arz etmektedir. Milletin sosyal değerlerini oluşturan kültürün yapısı oldukça güç kazanılmaktadır. Yıllarca yaşanmışlığın sonucunda ortaya çıkan bu normlar bir süre sonra oluşturduğu toplum tarafından içselleştirilerek kabul görmektedir. Kültür olarak ifade ettiğimiz norm bir ırkın, milletin yıllarca kartopu şeklinde oluşan birikimlerle nesilden nesillere aktarılmaktadır (Güvenç, 1970, s. 11). Kültürü somut (görünen) ve soyut (görünmeyen) değerlerin oluşumu şeklinde de ifade edebiliriz (Morris, 2002).

Dünyada iletişim ağ sisteminin gelişmesiyle milletler arasında değerleri tanımak oldukça kolay olmuştur. Bu anlamda kültürleşme kavramı karşımıza çıkmıştır. Birey, gördüğü kültür ile kendi kültürünü karşılaştırdığında benzer değerleri veya farklı değerleri görebilmektedir. Bu perspektifte birey kültürleri karşılaştırılmaktadır. Temel değerler hariç tutulduğunda kültürü oluşturan değerlerin tümü dünya genelinde evrensel değerler değildir. Bir toplum tarafından kabul gören değer diğer toplum tarafından kabul görmeyebilir (Kılıç ve Ayaz, 2018). Bu farklılığı oluşturan etmenlerin başında coğrafya, din, dil vb. etmenler olabilir.

Her toplum kendi kültürel değerlerini bir sonraki nesle aktarmayı dilemektedir. Günümüzde yaşadığımız toplumun değerleri bir önceki büyüklerin günümüze taşınmasıyla gerçekleşmiştir. Önceki dönemlerde değerleri aktarma işleminin başrolünde insan vardı. Lakin çağımızda yaşanan teknolojik gelişmelere paralel olarak sosyal medya ve okullar da bu anlamda önemli görev üstlenmişlerdir (Ural, 2019). Bireyin aileden sonra oluşturduğu en önemli sosyal çevrenin okul olduğu düşünülmektedir. Okullar değerleri aktarma ve koruma anlamında büyük bir güç olabilir. Bunu son zamanlarda okullarda oynatılan Mangala oyunu ile örneklendirebiliriz. Yakın zamanda evde öğretilmeyen bu oyunun, okullarda okutulan öğretim programlarında ders programına konulması ve Türk Oyunu olarak nitelendirilen bu oyunun şu anda sınıflarda yerini almasını örnek olarak sunabiliriz (Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013).

Okul, tüm ülkelerde en üst değerlerin başında gelmektedir. Toplumların okul kavramına yönelik bakış açısı oldukça sempattir. Bu düşüncenin temelinde sevgi, saygı, adalet, eşitlik, vatanseverlik gibi kök değerlerin kazandırıldığından ötürü geldiği düşünülmektedir. Okulların, sadece zihinsel gelişime katkı sunan ve akademik başarı sağlanan bir mekândan ziyade bireye sosyal, ahlak gibi gelişim alanlarını geliştirici bir görevinin de olduğu unutulmamalıdır (Susar Kırmızı, 2014). Okulları sadece akademik başarı kazanan sığ bir kavram içinde sınırlandırdığımız zaman çevremizde istenmedik birçok olaylarla (uyuşturucu, hırsızlık vb.) karşılaşabiliriz. Bu bilgiler ışığında toplumumuz yozlaşan kültürümüzle yaşanmaz bir mekân olabilir.

Okullarda aktarılan kültürel değerler ile aile ortamında aktarılan değerler karşılaştırıldığında birtakım farklılıklar görülmektedir. Aile ortamında verilen değerleri informal şekilde sağlanırken okullarda verilen değerler formal bir şekilde verilmektedir. Aile ortamında verilen değerler rastlantısal, belirli bir olay karşısında veya model olma şeklinde verilirken; okullarda bu kazandırma işlemi yapılandırılmış öğretim programları ile sunulmaktadır. Okullarda verilen değerler her öğretim programında yer alan hikâyeler, benzetmeler, telkinlerle aktarılmaktadır. Her öğretim programının sahip olduğu ve kazandırılması gereken değerler bulunmaktadır (Kardaş, 2015; Özbay ve Tayşi, 2010; Sallabaş, 2012). Kültürümüzün temel yapı taşını oluşturulan değerlerin son zamanlarda değer kazanması ve bunun karşılığında bilimsel araştırmalar yapılması ile Milli Eğitim Bakanlığında bir takım çalışmalar yapmıştır. Hukuk normları arasında önemli bir yere sahip olan Temel Eğitim Kanununda değerler ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde "Türk millî eğitiminin genel amacı Türk milletinin bütün fertlerini; Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesi bulunan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek" ilkesi yer almaktadır. Bu bağlamda Bireyin vücut, zihin, ahlaki değerler, ruh ve duygusal yönleri açısından uyumlu bir biçimde gelişmiş, özgür ve bilimsel düşünce yeteneklerine sahip, geniş bir perspektife sahip, insan haklarına saygılı, kişisel ve iş girişimlerine değer veren, topluma karşı sorumluluk taşıyan; yapıcı, yaratıcı ve üretken bireyler olarak yetişmeyi amaçlamaktadır (Güven, 2016).

Eğitim yolundaki ilk basamakta dahi değerlerin önemi karşımıza çıkmaktadır. Milli eğitim bakanlığı değerler kavramı ile ilgili ilk çalışmasını 2005 yılında öğretim programlarına koyarak başlamıştır. Son olarak 2018 yılında yapılan değişikliklerle değerler eğitimi öğretim programlarının ana teması olmuştur. Değerler ile ilgili bakanlık tarafından on kök değer oluşturulmuştur. Bu değerlerin "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olduğu görülmektedir (Gereken, 2018). Değerler eğitimi ile ilgili yapılan bakanlığın çalışmaları incelendiğinde görülmektedir ki değer kazandırma görevinin yalnızca bir derse verilmediği diğer tüm derslerde de öğretim programları aracılığıyla verilmektedir.

Değer kazandırmada önemli disiplinlerden biri de Türkçe dersidir. Türkçe dersinde aktarılan "milli değerleri kazanma, vatan sevgisi, dili düzgün kullanma gibi" değerler çocuk üzerinde büyük etki bırakmaktadır. Bu ders kapsamında okunulan hikâyeler, yapılan drama çalışmaları değer aktarmada önemli tekniklerdendir. Teknolojinin gelişmiş olması Türkçe dersinde okunan hikâyelerin, masalların önemi kaybettirmemiştir (Özbay ve Çeçen, 2012). Türkçe öğretim programında yer alan metinler değer kazandırmaya hizmet eden önemli eğitim araçlarıdır. Metinler içinde yer alan değerler öğrencilerin zihinsel analizi ile çözümlenip içselleştirilmektedir.

Türkçe dersinde değer bağlamında yapılan araştırmalar incelendiğinde değer kazandırmada okuma metinlerinin oldukça etkili olduğu görülmüştür (Deniz ve Karagöl, 2018). Lakin Türkçe öğretim programlarında değerler ile ilgili birtakım düzenlemelerin yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Değer dağılımındaki sayının eşit olmadığı, evrensel değerler yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir (Pilav ve Erdoğan, 2016). Yapılan başka bir çalışmada ise kademe boyutunda değer sayısının eşit olmadığı saptanmıştır. Altıncı sınıfta verilen kazanım sayısının yedinci ve sekizinci sınıf

kademesine göre daha yoğun olduğu görülmüştür. Yapılmış bilimsel araştırmaların önerileri dikkate alındığında değerler öğretim programları aracılığıyla daha etkili bir şekilde verilebilir. Değer kazandırma anlamında çok önemli bir pozisyonda olan Türkçe Öğretim Programlarının değer boyutunda yapılan çalışmaların incelenmesi ve eksiklerin giderilmesi günümüz istendik gençlik profilinin oluşturulması amacıyla önem arz etmektedir. Sözü edilen tema ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların incelenmesi okullarda kazandırılan değerler açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi

Toplumlar tarafından çok önem verilen değerlerin başında kültür gelmektedir. Bir milletin kimliği onun kültürünün olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceyle kültürü oluşturan etmenler bulunduğu milletler tarafından oldukça önemsenmektedir. Örfler, adetler, değerler bir toplumu oluşturan kültürlerin başat yapılarıdır (Çelikkaya ve Seyhan, 2016). Her toplum gerek yasal gerekse resmi olmayan kaynaklarla bunu korumak için var güçleri ile çalışmaktadırlar. Son zamanlarda gençlerin davranışları ile ilgili sıkça şikâyetlerde bulunuyoruz. Teknolojinin gelişmesi ile kültürlerin yozlaşma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı düşünülmektedir. Yozlaşma tehlikesi karşısında en önemli görevlilerden birinin de okullar olduğu düşünülmektedir.

Okullar sadece akademik başarının sağlandığı kurumlar değildir. Okulların bireylere kazandırdığı ahlaki ve sosyal anlamda da birtakım rolleri bulunmaktadır. Ahlaki gelişimi olmayan bir birey ne kadar başarılı olsa da toplum tarafından hiçbir önem arz etmemektedir. Bu bağlamda çoğu insan ahlaki gelişimin akademik gelişimden önce geldiğini düşünmektedir (Akbaş, 2008). Bu durumu 2008 yılında doktor annesini öldüren hukuk öğrencisini örnek gösterebiliriz (Milliyet Gazetesi, 2008). Örnek görüldüğü üzere küçük yaşta itibaren birey için en büyük değer olan anne, kızı tarafından öldürülmüştür. Bu tür örnekler gerekli kaynaklara bakıldığı zaman çoğaltılabilir. Okulların toplum nezdinde bu tür vakaların olmaması adına bireye akademik başarının yanında ahlaki gelişimlerine de katkı sunması beklenilmektedir.

Okulların temel amacı, toplumun değerler sistemini yeni nesillere aktararak bireyleri olumlu bir karakter yapısıyla yetiştirmektir (Dilmaç, 2007). Toplumsal bütünlük ve devamlılığın sağlanabilmesi için istenilen değerlerin çocukluk döneminde öğretilmesi ve yeni nesillere aktarılması büyük önem taşır. İlkokul düzeyindeki değerler eğitimi, çocukların bu değerleri içselleştirmelerini ve olumlu karakter geliştirmelerini sağlamak adına kritik bir rol oynar (Karakaş, 2015; Kozikoğlu, 2018). Ayrıca, ilkokul düzeyindeki öğrencilerin yaşadıkları gelişim dönemi, ilkokullarda düzenlenen değerler eğitimi etkinliklerini ayrıcalıklı kılar. Zira ilkokul kademesindeki öğrenciler, buldukları yaş aralığı itibarıyla kişilik ve karakter gelişimi, ahlaki olgunlaşma ve toplumsal değerleri öğrenme açısından kritik bir evrede bulunmaktadır. Toplumsal ve evrensel değerlerin etkili bir şekilde benimsenmesi ve bunların günlük davranışlara dönüştürülmesi açısından, ilkokul kademelerinden itibaren değerler eğitiminin sunulması son derece kritik bir rol oynamaktadır (Aktepe, 2014; Batmaz ve Erdoğan, 2019; Hökelekli, 2013).

Okul, bireylere ahlaki gelişimlerini katkı sunmada sağladığı en önemli enstrümanların başında değerler gelmektedir. Her öğretim programında kendi içinde etkinlik ve temalara uygun olarak yer vermektedir. Değer eğitiminin kazandırıldığı en önemli disiplinlerin başında da Türkçe dersi gelmektedir. Bu ders kapsamında güzel konuşma, yazma, gibi değerlerin yanında vatan sevgisi, sevgi, saygı, adalet, eşitlik, paylaşma, yardımseverlik benzeri kök değerler verilmektedir (M.E.B. 2018). Bu değerler temalarda metinler, hikâyeler, kitaplar aracılığıyla verilmektedir. Yapılan bu çalışma Türkçe ders öğretim programında değerler eğitimi ve bu değerleri veren araçlarla ilgili

yapılmış çalışmaların genel durumunu bütüncül bir gözle incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın ileride değerler eğitimi ve Türkçe öğretim programında yer alan değerleri incelemek amacıyla yapılacak araştırmalara rehber olacağı ve alan yazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, ilkokul kademesinde yapılan bilimsel araştırmalar tespit edilip nitel araştırma yöntemlerine uygun şekilde yapılmıştır. Nitel araştırma, kişilerin yaşamış olduklarını, örgütsel yapılarını ve hayatlarında yer alan değişimlerini anlamaya çalışma sürecine denir (Fraenkel ve Warren, 2000). Bireyin çevresindeki değişiklikleri anlaması şeklinde de açıklanabilir (Strauss ve Corbin, 1990). Başka bir ifade kişilerin hayatlarına yükledikleri anlamları anlamlandırma süreci olarak ifade edilmektedir (Dey, 1993).

Okul, genç nesiller için aile sonrasındaki temel aşamadır ve ailede başlayan değer eğitiminin düzenli bir şekilde devam ettiği bir platformdur. Bu bağlamda, ilkokul düzeyi özellikle büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda Araştırmanın veri kaynakları ilkokul kademesinde Türkçe ve değer disiplinleri ile ilgili yapılmış araştırmalar olmuştur. Bu amaçla araştırmanın veri toplama yöntemi doküman analizi olarak uygun görülmüştür. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi, konu ile ilgili çalışmaların bir araya sistematik ve kurallı bir şekilde toplanıp kodlanarak incelenmesidir (Çepni, 2009). Doküman analizi yöntemi nitel araştırmalarda sıkça kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmada kullanılması gereken kaynakların belirli bir düzen içinde tasnif edilerek oluşturulan yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 218).

Çalışma Evreni

Bu araştırma değerler eğitiminin Türkçe öğretim programlarındaki yerini ve önemini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini ilkokul kademesinde yer alan yirmi adet bilimsel çalışma olmuştur. Bu çalışmaların 14 tanesini lisansüstü tez çalışmaları olup 6 tanesi bilimsel araştırma makalesi olmuştur. Kaynaklar "Ulakbim ve Yök tez" veri tabanları kullanılarak 1990 - 2022 tarihleri arasında yapılan çalışmalar ele alınarak veriler elde edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler derin bir inceleme ile betimsel olarak sonuçlar ortaya çıkarılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın kapsamı oluşturularak veriler belirlenen boyutlara ayrılmıştır. İlkokul Türkçe dersi kapsamında değerlerle ilgili veriler toplanarak analiz elde edilmiştir. Araştırma örneklemini teker teker ele alınıp amaç ve alt amaç çerçevesinde incelenip analiz edilmiştir. Bilimsel araştırmalarda elde edilen sonuçlar alt amaçlar başlığı ile teker teker incelenmiştir. Veriler incelenirken MEB'in belirlemiş olduğu değerler kriter alınmıştır. Analizde çalışmalarda elde edilen değer sıralaması, hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bulgular

İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Değerler Eğitime Yönelik Bulgular:

Fırat ve Mocan (2014) tarafından araştırma makalesi olarak yazılan "Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler" adlı çalışmada 2, 3 ve 4. Sınıf kademesinde

Türkçe dersinde yer alan metinler değerler bağlamında incelenmiştir. Araştırmada yirmi bir hikâye metni incelenmiştir. İncelenen metinlerde elde edilen değerler aşağıda verilmiştir:

Tablo 1. 2. Sınıf Hikâye Metinlerinde Elde Edilen Değerlere İlişkin Bulgular

	Evrensel değerler	Ahlaki değerler	Milli değerler
Sevgi değeri	4	-	1
Saygı değeri	1	-	-
Yardımsızlık	-	3	-
Sorumluluk	-	2	-

2. sınıf ders kitabında yer alan metinler incelendiğinde araştırmacı değerleri 3 tema altında toplamıştır. Araştırmada on kök değerden farklı değerlerde içermektedir. Lakin araştırmamızda dikkate aldığımız kriter MEB' in belirlemiş olduğu on kök değer olmuştur. Bu bağlamda yapılan araştırmada 2. sınıf Türkçe ders öğretiminde en fazla değere sahip temalar evrensel ve ahlaki değerler olmuştur. Bu temalar arasında en çok iletilen değerlerin sevgi değeri olduğu, en az belirtilen değerlerin ise saygı değeri olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 2. 3. Sınıf Hikâye Metinlerinde Elde Edilen Değerlere İlişkin Bulgular

	Evrensel değerler	Ahlaki değerler	Milli değerler
Sevgi değeri	4	-	-
Saygı değeri	-	-	-
Yardımsızlık	-	2	-
Sorumluluk	-	1	-

3. sınıf ders kitabında yer alan metinler incelendiğinde araştırmacı değerleri 3 tema altında toplamıştır. Araştırmada on kök değerden farklı değerlerde içermektedir. Lakin araştırmamızda dikkate aldığımız ölçüt MEB' in belirlemiş olduğu on kök değer olmuştur. Bu bağlamda yapılan araştırmada 3. sınıf Türkçe ders öğretiminde en fazla değere sahip temalar evrensel değerler olmuştur. Bu temalar arasında en çok iletilen değerlerin sevgi değeri olduğu en az belirtilen değerlerin ise saygı değeri olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 3. 4. Sınıf Hikâye Metinlerinde Elde Edilen Değerlere İlişkin Bulgular

	Evrensel değerler	Ahlaki değerler	Milli değerler
Sevgi değeri	2	-	-
Saygı değeri	1	-	-
Yardımsızlık	-	1	-
Sorumluluk	-	-	-

4. sınıf ders kitabında yer alan metinler incelendiğinde araştırmacı değerleri 3 tema altında toplamıştır. Araştırmada on kök değerden farklı değerlerde içermektedir. Lakin araştırmamızda dikkate aldığımız ölçüt MEB' in belirlemiş olduğu on kök değer olmuştur. Bu bağlamda yapılan araştırmada 4. sınıf Türkçe ders öğretiminde en fazla değere sahip temalar evrensel değerler olmuştur. Bu temalar arasında en çok iletilen

değerin sevgi değeri olduğu en az belirtilen değer ise saygı değeri olduğu ortaya çıkmıştır.

Yapılan araştırma sonucu incelendiğinde, araştırma örnekleminde yer alan kademelerde en fazla vurgulanan değer evrensel değerler teması altında yer alan değerlerin sevgi değeri yer aldığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada kademe seviyesi ilerledikçe değer sayısında azalma olduğu görülmektedir. Araştırma verileri toplamda 21 hikâyeden oluşan metinler irdelenerek elde edilmiştir.

Kardaş ve Cemal (2017) tarafından araştırma makalesi olarak ele alınan araştırma ilkökul düzeyinde değerler eğitimi ile yapılan çalışmaların hangi değerlerin ele alındığını ve bundan sonraki süreçte yapılacak olan araştırmalara kaynak niteliğinde olması hedeflenmiştir. Yapılan araştırmada MEB'in belirlediği on kök değer ile veriler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 4. Tüm Araştırmalarda Elde Edilen Değer Dağılımı

Değerler	F
Adalet	20
Dostluk	9
Dürüstlük	30
Öz-Denetim	2
Sabır	10
Saygı	33
Sevgi	32
Sorumluluk	27
Vatanseverlik	17
Yardımseverlik	31

Araştırmacın 73 adet bilimsel çalışmadan elde ettiği sonuçlar incelendiğinde ön kök değer kriterinde en fazla vurgulanan değer saygı, sevgi, yardımseverlik olduğu görülürken en az vurgulanan değer öz-denetim değeri olduğu görülmektedir. Değerler nicelik olarak incelendiğinde değer dağılımının düzensiz olduğu görülmektedir. Bazı değerler daha fazla işlenirken bazı değerlerin ise daha az vurgulandığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Yılar (2016) tarafından doküman incelemesi ile yapılan araştırma 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ilköğretim 1.sınıf, 2.sınıf, 3.sınıf ve 4.sınıf Türkçe öğretim programlarında yer alan değerler incelenmiştir. Doküman yöntemi ile yapılan araştırmada her kademinin öğretim programı ayrı ayrı incelenerek her değer sayısal değeri belirlenmiştir. Araştırmada 1.sınıf Türkçe öğretim programında yer alan değer dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir:

Tablo 5. 1. Sınıf Türkçe Öğretim Programında Elde Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	2
Dostluk	4
Dürüstlük	3

Öz-Denetim	1
Sabır	1
Saygı	5
Sevgi	22
Sorumluluk	27
Vatanseverlik	3
Yardımseverlik	2

Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde 1. Sınıf Türkçe öğretim programında en çok sevgi değerinin verildiği tespit edilmiştir. Öğretim programında en az öz denetim ve sabır değerlerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Değerler düzensiz bir şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Değerlerin bu şekilde verilmesinde gelişim dönemlerinin etkili olduğu ifade edilmiştir.

Araştırmada 2.sınıf Türkçe öğretim programında yer alan değer dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir:

Tablo 6. 2. Sınıf Türkçe Öğretim Programında Elde Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	8
Dostluk	8
Dürüstlük	8
Öz-Denetim	2
Sabır	3
Saygı	3
Sevgi	21
Sorumluluk	5
Vatanseverlik	5
Yardımseverlik	4

Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde 2. Sınıf Türkçe öğretim programında en çok sevgi değerinin verildiği bulgulanmıştır. Öğretim programında en az öz denetim değerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Değerler düzensiz bir şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada 3. sınıf Türkçe öğretim programında yer alan değer dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir:

Tablo 7. 3. Sınıf Türkçe Öğretim Programında Elde Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	5
Dostluk	6
Dürüstlük	5
Öz-Denetim	4

Sabır	5
Saygı	7
Sevgi	37
Sorumluluk	4
Vatanseverlik	3
Yardımseverlik	6

Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde 3. Sınıf Türkçe öğretim programında en çok sevgi değerinin verildiği bulgulanmıştır. Öğretim programında en az vatanseverlik değerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Değerler sevgi değeri dışında diğer değerler düzenli bir şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada 4. sınıf Türkçe öğretim programında yer alan değer dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir:

Tablo 8. 4. Sınıf Türkçe Öğretim Programında Elde Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	6
Dostluk	7
Dürüstlük	10
Öz-Denetim	5
Sabır	3
Saygı	8
Sevgi	46
Sorumluluk	6
Vatanseverlik	4
Yardımseverlik	11

Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde 4. Sınıf Türkçe öğretim programında en çok sevgi değerinin verildiği bulgulanmıştır. Öğretim programında en az sabır değerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Değerler sevgi değeri dışında diğer değerler düzenli bir şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada tüm kademelerde sevgi değerine daha fazla vurgu yapıldığı görülmüştür.

Şahin (2015) tarafından 2012-2013 eğitim öğretim yılında yayınlanmış ve beş yıl süre ile Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanmak üzere okullarda ders verilmesi için okutulan dördüncü sınıf Türkçe öğretim programını incelemiştir. Öğretim programında sekiz tema olduğu ve her alt temanın altında da altı farklı tema olduğu vurgulanmıştır. Araştırmacı bu temalarda bulunan metinleri incelemiştir. Araştırmada yer alan metinler kültürel değerlerin varlığı araştırılmıştır. Araştırmacı yapmış olduğu araştırma neticesinde kültürel değerlerin yer aldığı değerleri içerik analizi yöntemiyle metinleri bulunan değerleri kodlayarak tema ayırmış ve sonuca ulaşmıştır. Araştırmada elde edilen temaları içeren değerler aşağıda verilmiştir:

Tablo 9. 4. Sınıf Türkçe Öğretim Programında Elde Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
----------	---

Dil	18
Din	9
Tarih	8
Örf ve adetler	7
Sanat	7
Vatan	19
Aile ve Ahlak	11

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde değer bağlamında en çok vatan ve dil değerlerinin vurgulandığı görülmektedir. Araştırmada kullanılan yöntem diğer çalışmalarda olduğu gibi metin üzerinden inceleme ile gerçekleştirilmiştir.

Gürdoğan-Bayır, Çengelci-Köse, ve Deveci, (2016) tarafından yapılan çalışmada uygulama yapılan sınıflar 1.2.3. ve 4. Sınıf kademeleri olmuştur. Ayrıca araştırmada on öğrenci ile odak görüşmesi yapılarak buradan da veri toplanmıştır. Öğretmen adayları yaptıkları gözlem sonucunda öğretmenlerin vurguladığı değerlerin:

1. Sevgi,
2. Sorumluluk,
3. Paylaşma,
4. Dürüstlük,
5. Yardımlaşma,
6. Dini değerler,
7. Temizlik.

Alıcı (2019) tarafından İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesine ait bulguların tüm temalarda yer alan değerlerin dağılımı aşağıda tablo da verilmiştir:

Tablo 10. 2. Sınıf Türkçe Öğretim Programında Elde Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	16
Dostluk	15
Dürüstlük	13
Öz-Denetim	7
Sabır	39
Saygı	18
Sevgi	46
Sorumluluk	16
Vatanseverlik	19
Yardımsaverlik	15

Kaşkaya ve Duran (2017) tarafından yapılan araştırmada İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmiştir. MEB tarafından belirlenen on kök değerlerin dağılımı şu şekilde olmuştur:

Tablo 11. 1. Sınıf İçin Tespit Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	-
Dostluk	-
Dürüstlük	1
Öz-Denetim	-
Sabır	1
Saygı	-
Sevgi	2
Sorumluluk	-
Vatanseverlik	1
Yardıms severlik	2

Araştırmada MEB tarafından belirlenen kök değerlerden birinci sınıf Türkçe dersi yayınlarında yapılan incelemede yalnızca yedi değer tespit edilmiştir. En çok sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Bazı değerler bu kademedeki hiç ele alınmamıştır.

Tablo 12. 2. Sınıf İçin Tespit Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	-
Dostluk	1
Dürüstlük	1
Öz-Denetim	1
Sabır	1
Saygı	4
Sevgi	7
Sorumluluk	2
Vatanseverlik	5
Yardıms severlik	3

Araştırmada MEB tarafından belirlenen kök değerlerden ikinci sınıf Türkçe dersi yayınlarında yapılan incelemede yalnızca yirmi beş değer tespit edilmiştir. En çok sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Bazı değerler bu kademedeki hiç ele alınmamıştır.

Tablo 13. 3. Sınıf İçin Tespit Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	-
Dostluk	3

Dürüstlük	3
Öz-Denetim	2
Sabır	-
Saygı	4
Sevgi	6
Sorumluluk	2
Vatanseverlik	3
Yardımseverlik	2

Araştırmada MEB tarafından belirlenen kök değerlerden üçüncü sınıf Türkçe dersi yayınlarında yapılan incelemede yalnızca yirmi beş değer tespit edilmiştir. En çok sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Bazı değerler bu kademedeki hiç ele alınmamıştır.

Tablo 14. 4. Sınıf İçin Tespit Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	-
Dostluk	1
Dürüstlük	1
Öz-Denetim	-
Sabır	1
Saygı	3
Sevgi	5
Sorumluluk	1
Vatanseverlik	3
Yardımseverlik	1

Araştırmada MEB tarafından belirlenen kök değerlerden dördüncü sınıf Türkçe dersi yayınlarında yapılan incelemede yalnızca on altı değer tespit edilmiştir. En çok sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Bazı değerler bu kademedeki hiç ele alınmamıştır. Araştırma sonucunda araştırma konusu yayınevlerinden çıkan Türkçe ders kitapları ve kaynaklarının MEB tarafından okullarda okutulan kitaplarda yer alan değer dağılımında paralellik arz etmiştir. Lakin değer sayısı olarak benzerlik görülmemiştir. Yayın evlerinin Türkçe dersi için çıkarmış olduğu kitap ve kaynakların en çok sevgi değerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Hiç yer verilmeyen değer ise adalet olduğu tespit edilmiştir. Değer aktarımının en çok ikinci ve üçüncü sınıf kademesinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. En az değer kaynaklarda birinci sınıf kademesinde yer aldığı görülmüştür.

Ketenalp (2020) Araştırma ilkokulun tüm kademelerinde Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi bağlamından araştırmıştır. Araştırma fenomenoloji (olgu bilim) yöntemi ile yapılmıştır. Araştırma 2018 - 2019 yılında görev yapan yetmiş sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan kaynaklar metinler ve görüşme formları olmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen değer verileri kademe kademe şeklinde aşağıda verilmiştir:

Tablo 15. 1. Sınıf İçin Tespit Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	-
Dostluk	1
Dürüstlük	-
Öz-Denetim	2
Sabır	2
Saygı	-
Sevgi	6
Sorumluluk	5
Vatanseverlik	1
Yardımseverlik	5

Araştırmada, MEB tarafından belirlenen kök değerlerden birinci sınıf Türkçe dersi öğretim programında 16 metin üzerinde yapılan incelemede yirmi iki değer tespit edilmiştir. En çok sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Bazı değerler bu kademedeki hiç ele alınmamıştır.

Tablo 16. 2. Sınıf İçin Tespit Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	-
Dostluk	2
Dürüstlük	0
Öz-Denetim	0
Sabır	1
Saygı	0
Sevgi	10
Sorumluluk	6
Vatanseverlik	8
Yardımseverlik	6

Araştırmada, MEB tarafından belirlenen kök değerlerden ikinci sınıf Türkçe dersi öğretim programında otuz iki metin üzerinde yapılan incelemede yalnızca otuz dört değer tespit edilmiştir. En çok sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Bazı değerler bu kademedeki hiç ele alınmamıştır.

Tablo 17. 3. Sınıf İçin Tespit Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	-
Dostluk	2
Dürüstlük	3

Öz-Denetim	1
Sabır	3
Saygı	4
Sevgi	5
Sorumluluk	12
Vatanseverlik	11
Yardımseverlik	8

Araştırmada MEB tarafından belirlenen kök değerlerden üçüncü sınıf Türkçe dersi öğretim programında yirmi dokuz metin üzerinde yapılan incelemede yalnızca yirmi dokuz değer tespit edilmiştir. En çok sorumluluk değerine vurgu yapılmıştır. Bazı değerler bu kademede hiç ele alınmamıştır.

Tablo 18. 4. Sınıf İçin Tespit Edilen Değerlerin Dağılımı

Değerler	F
Adalet	-
Dostluk	3
Dürüstlük	3
Öz-Denetim	4
Sabır	4
Saygı	1
Sevgi	12
Sorumluluk	8
Vatanseverlik	11
Yardımseverlik	7

Araştırmada MEB tarafından belirlenen kök değerlerden dördüncü sınıf Türkçe dersi öğretim programında otuz beş metin üzerinde yapılan incelemede yalnızca elli altı değer tespit edilmiştir. En çok sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Bazı değerler bu kademede hiç ele alınmamıştır. Yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde MEB tarafından okullarda okutulan Türkçe öğretim programında en çok sevgi değerinin işlendiği görülmektedir. Bazı değerlere ise hiç vurgu yapılmadığı tespit edilmiştir. Metinler ve öğretmen görüşmeleri tekniği ile yapılan veri toplamada öğretmenlerin değerlerin yeterli düzeyde verilmediği, adalet değerinin de mutlaka bu kademelerde yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca görüşme sonucunda öğretmenlerin metinlerde yer alan değerlerin öğrencilerin gelişim seviyesine uygun olduğu, günlük yaşamda kullanılabilecek seviyede olduğu, kişilik haline getirebilecek nitelikte olduğunu ifade etmişlerdir.

İlkokul Türkçe Dersi Kapsamında Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntemlere Yönelik Bulgular

Akdemir (2019), tarafından yapılan araştırma ilkökul kademesinde yer alan dördüncü sınıfta öğrenim gören yirmi iki öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı "Çıtır Çıtır Felsefe" adlı kitaptan sekiz âdetini seçip burada değerlerin hangi yöntemlerle verilebileceği ile ilgili çalışma yapmıştır. Araştırmacı belirlenen kitaplardaki değerleri

çizgi film izletme ve drama yöntemiyle vermiştir. Araştırma sonunda öğrencilerin bu yöntemlerle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tespit edilen on kök değerinin hepsinin başarı ile verildiği açıklanmıştır.

Barcın (2018), “sorumluluk, saygı ve sabır” değerlerini *yaratıcı drama yöntemi*¹ ile kazandırmayı amaçlamıştır. Belirlenen değerler ile ilgili ölçekler hazırlanmıştır. Araştırmada yer alan örneklem grupları deney ve kontrol grubu şeklinde ikiye ayrılmıştır. Kontrol grubunda yer alan öğrencilere öğretim programında yer alan şekilde değerler aktarılırken deney grubunda yer alan öğrencilere yaratıcı drama yöntemi ile değerler aktarılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde deney grubunda yer alan *yaratıcı drama yöntemi* ile değer aktarılan öğrencilerin belirlenen değer puanlarının kontrol grubunda yer alan öğrenci puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı bu sonuçları *yaratıcı drama yönteminin* değer aktarımında önemli bir işleve sahip olduğunu aktarmıştır.

Bayram (2014), değerler eğitimini *Montesori yöntemi*² ile kazandırmayı hedeflemiştir. Araştırmada *Montesori yöntemi* ile kazandırılmak istenen değerler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada ilkökul kademesinde *Montesori yöntemi* ile verilmesi gereken değerler belirlenip deneysel çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda *Montesori yönteminin* değer aktarımında çok önemli bir yere sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Akarsu (2015), ilkökul ve ortaokul kademesinde yer alan çocuk şarkılarında bulunan sözlerin değer bağlamında incelemesini yapmıştır. İlkokul ve ortaokulda bulunan müzik dersi öğretim programları incelenmiş olup *müzik yoluyla*³ değer eğitiminin önemi saptanmıştır. Öğretim programında tüm çocuk şarkıları incelenip işlenen değerler tespit edilmiştir. Araştırma deneysel yöntem ile yapılmış olup deney-kontrol grupları şeklinde örneklem oluşturulmuştur. Müzik Öğretiminde Değer Algısı Ölçeği ile grupların ön-son test puanları elde edilmiştir. Araştırmanın nitel verilerinin sonucunda “sevgi” değerinin 144 yerde geçerek şarkılarda en fazla bu değerden söz edildiği belirtilmiştir. “Adil Olma, Alçak gönüllülük, Misafirperverlik, Nazik Olmak ve Selamlaşma” değerlerine ise hiç değinilmediği ifade edilmiştir. Araştırmanın nicel verileri incelendiğinde ise *müzik öğretimi yöntemi* ile deney grubu öğrencilerinin değer algılarının yükseldiği ve *müzik öğretimi yöntemi* ile değer aktarımının etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Kalaça (2013), ilkökul kademesinde yer alan atasözlerinin içerdiği değerleri incelemiştir. Araştırma sonucunda *atasözleri aktarım yöntemi*⁴ ile 66 adet değer tespit edilmiş olup bu değerlerin hepsinin teker teker analizi yapılmıştır. Yapılan araştırma

¹ Yaratıcı drama yöntemi; konu ne olursa olsun, rol oynama, doğaçlama gibi teknikleri içeren grup etkinlikleri aracılığıyla bireylerin bir olayı, soyut bir durumu veya bir davranışı canlandırmalarını sağlar. Bu, eski şemaların gözlem, deneyim, duygu ve yaşantılarla birleştirilerek ortaya çıkan dinamik bir süreçtir (San, 2018, s. 75).

² Her çocuğun bir birey olarak kendi içinde geliştiği inancı ve çocuğun az miktarda yetişkinin müdahalelerine maruz kalabileceği malzemeleri seçmek ve bu eğitici malzemeleri ve materyalleri seçmede ve kullanmakta özgür olmasıdır (Montesori, 1999).

³ Fiziksel becerilerin kazanılmasının yanı sıra, bireyin içsel ve ruhsal yetkinliklerini geliştirmek için müzik gibi önemli dersler de eğitim sürecine dahil edilir. İnsan, hem bireysel hem de toplumsal olarak önemli olan insanî vasıfları kazanmak adına müzik dersinde gerçekleştirilen dinleme, söyleme, çalma ve hareket etme gibi tüm aktivitelerden faydalanır. Bu nedenle etkili bir değerler eğitimi için müzik eğitimi ve öğretimi, bu amacı gözeterek planlanmalıdır (Akarsu, 2015, s. 41).

⁴ Atasözleri, halkın düşüncelerinin, duygularının, deneyimlerinin, inançlarının ve değerlerinin kristalize olduğu ifadelerdir. Bu sözleri, öz değerlerimizin taşıyıcıları olarak görmek, doğru bir yaklaşım olacaktır (Taşdelen, 2000, 122).

sonucunda bu yöntem ile değer aktarımının çok etkili olduğu araştırma bulgularıyla ortaya çıkmıştır. Atasözlerinin değer aktarımında önemli bir araç olduğu vurgulanmıştır. Hemen hemen tüm atasözlerinde birer değer kapsadığını ifade etmiştir.

Fırat ve Mocan (2014), yaptıkları araştırmada hikâyelerde elde edilen değerler *hikâye okuma ve anlatma yöntemi*⁵ kullanılarak tespit edilmiştir. 2. sınıflara ait otuz hikâye anlatılmıştır. 2. Sınıflara ait bazı hikâyeler şu şekildedir: *Eskici, Sevgi Paylaştıkça Çoğalır, Geleceğin Dünyası, İlk Uçuş, Gümüş Söğüt, Prensi Olmayan Masal Kitabı, İmza Günü*. Araştırmada 3. Sınıflara ait beş hikâye incelenmiştir. Hikâyeler okunarak ve anlatılarak değerler analiz edilmiştir. Bu kademedeki yer alan hikâyeler şu şekildedir: *Hayal Çocuk, Okumak İstiyorum, Sobacı, Dostluğun Değeri, Anne! Ben Çocuk Değilim*. 4. sınıfta yer alan metin çalışmalarında otuz hikâye incelenmiştir. Metinde yer alan hikâyeler bazıları şunlardır: *Dünyada Herkeste Sevgi Var, Kefil, Sevinme Oyunu, İda*.

Kardaş ve Cemal (2017), alanda 73 adet bilimsel çalışma incelemiş olup 40 adet çalışmanın yüksek lisans çalışması olduğunu, 30 adet çalışmanın araştırma makalesi olduğunu ve 3 adet çalışmanın ise bildiri niteliğinde makale olduğunu açıklamıştır. Araştırmada elde edilen çalışmalar incelendiğinde kullanılan yöntemlerin "*eğitici-öğretici oyunlar, sunu anlatım, hikâye, soru-cevap, tartışma, drama, rol oynama, tartışma*" olduğu görülmektedir. Araştırmacılar en fazla hikâye anlatım yöntemlerini kullandıkları görülmektedir. Araştırmada elde edilen bu veriler, metinler, ses kayıtları, drama yöntemi gibi tüm yöntem ve tekniklerin kullanıldığı vurgulanmıştır. Araştırmada tüm aktarım yöntemlerinin kullanılmasının sebebi araştırmacı değerler eğitimi ile ilgili yapmış olduğu çalışmanın tüm çalışmaları ele almış olmasıdır.

Öğretmen adayları, öğretmenlerin bu değerleri aktarımında birden fazla yöntemin kullanıldığını belirtmişlerdir. Bu yöntemlerin:

Sezdirme yoluyla

Drama,

Telkin,

Ödül ve cezadan kaçma,

Belirli gün ve haftalar,

Fırsat eğitimi,

Empati gibi yöntemlerin kullanıldığını ifade etmiştir.

Araştırmacı, yapmış olduğu çalışmada elde edilen değerlerle öğretim programında yer alan değerlerle örtüştüğünü aktarmıştır. Bu değerlerin aktarımında öğretmenin yerinin çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Değer öğretiminde kaynakların araç-gereçler ve toplumsal kaynaklar olduğu açıklanmıştır. Toplumsal kaynakların değer öğretiminde önemli bir enstrüman olduğu ifade edilmiştir. Hacivat-Karagöz, Yunus Emre, Nasreddin Hoca gibi Türk toplumuna mal olmuş kişilerin toplumsal kaynaklara örnek gösterilebileceği açıklanmıştır. Ayrıca öğretmen adayları değer öğretiminin ailede başlaması gerektiği bu anlamda ailelere değer eğitimi alanında çeşitli kurs, seminer vb. eğitimlerin verilmesi gerektiği önerisi getirilmiştir.

⁵ Türkçe ders kitapları, öğrencilere çeşitli edebi eserleri içeren farklı türlerde materyaller sunarak birçok bilgi ve becerinin kazandırılmasına katkı sağlar. Değer kazanımında duygusal, olaysal ve düşünsel temellere dayanan çeşitli türlerden yararlanmak da mümkündür (Fırat ve Mocan, 2014, s.28).

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada elde edilen sonuçlar araştırmacıların Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretim Programlarından ve farklı yayınevlerinin ilkökul kademesi ile ilgili yayınlanmış kaynakları incelenerek elde edilmiştir. Sonuçlar belirlenen kaynakların ders anlatım kitapları ve soru bankalarından toplanmıştır. Sonuçlar araştırmanın amaç ve alt amaçları şeklinde ortaya konmuştur. Yapılan analizler sonucunda kaynaklardan elde edilen sonuçlara göre ilkökul kademesinde en fazla “sevgi” değerinin aktarıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Kaynaklardan elde edilen sonuçlara göre ilkökul kademesinde Türkçe kaynaklarından elde edilen sonuçlara göre en az vurgu yapılan değer ise “adalet” olduğu görülmektedir. Kaynaklardan elde edilen sonuçlara göre ve araştırmacılarının ifadelerine göre değer dağılımının orantılı bir şekilde yapılmadığı, bazı değerlere kademelere göre daha fazla vurgu yapıldığı gözlenirken bazı değerlere daha az vurgu yapıldığı görülmüştür. Kaynaklarda vurgu yapılan değerlerin sınıf ve yaş seviyesine uygun olduğu da araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Ayrıca araştırmacılar MEB’in belirlemiş olduğu on kök değer sayısının yetersiz olduğu bu değerlerin artırılması gerektiği açıklanmıştır. Araştırmalarda elde edilen değerler analiz edildiğinde en az bilimsel değerlerin aktarıldığı en çok ise geleneksel değerlere vurgu yapıldığı açıklanmıştır.

Araştırmacılar, 8 değer kazandırmada kullanılan birçok yöntemin olduğu ifade edilmiştir. Araştırmalarda metinlerin yanında drama, rol oynama, sunu anlatım, müzik ile değer aktarımı gibi yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Araştırmacılar değer aktarımında değerlerin genellikle soyut olduğu düşünüldüğünde somut yöntem ve tekniklerle aktarılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunu ilkökul kademesinde bulunan öğrencilerin zeka seviyelerinin somut işlemler döneminde olduğunu işaret ederek açıklamışlardır. Bu bağlamda özellikle öğrencilerin süreç içinde aktif olduğu somut yöntem ve tekniklerin daha etkili olduğu görülmüştür. Araştırmacılar değer aktarım yöntemi ve tekniklerinde en önemli kriterin öğrencilerin yaşı ve zihin seviyesi olması gerektiği vurgulanmıştır.

Doküman analizi yöntemi ile yapılan bu çalışma ilkökul kademelerinde Türkçe dersi kapsamında yapılan değerler eğitimi çalışmalarında elde edilen sonuçlar, sonuçların hangi yöntem ve teknikle ortaya çıkardığını bulmaya yönelik yapılmıştır. Çünkü değer kazandırmada önemli iki sorun bulunmaktadır. Bu sorunlardan ilki, okullarda değer eğitimi sürecinde bu değerlerin eşit ve tutarlı bir seviyede olup olmadığı ve hangi değerlerin vurgulanması gerektiğidir. Diğer sorun ise değer aktarımında kullanılan yöntemlerdir (Halstead ve Taylor, 1996).

Değer eğitiminin en önemli hedefi topluma ahlaklı ve karakterli birey yetiştirmektir (Sayın, Orbay ve Şam, 2019). Bu kapsamda anne-babalara ve okula büyük görev düşmektedir. Nasıl ki diğer derslerde okul büyük bir öneme sahipse değer öğretiminde de okulların çok önemli bir işlevi olabilir. Değerler formal ve informal bir şekilde kazandırıldığı düşünüldüğünde toplumun tercihi formal şekilde olan türüdür. Formal değer aktarımının yapıldığı en önemli ortam ise şüphesiz okuldur (Dam, 2008).

Araştırmada MEB ve farklı yayın evlerinin Türkçe dersi öğretim programları incelenmiştir. Yapılan analiz sonuçları incelendiğinde en çok “sevgi” değerinin işlendiği görülmüştür. Sevgi değeri küçük yaşta kazandırılmasının öneminin büyük olduğu düşünülmektedir. Toplumsal yaşamın temel becerisini kazandırmada ve karakter gelişiminin önemli basamaklarından olan sevginin bu bağlamda en çok vurgu yapıldığı değer olduğu söylenebilir. İlkokul 1-4. kademelerinde Türkçe dersi eğitimi kapsamında yapılan araştırmaların tümünde “sevgi” değeri en çok aktarılan değer olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbirini desteklediğini söylenebilir. Fakat

yine araştırma sonuçlarının birbirini desteklediği bir diğer sonuç ise bu kademelerde en az değer olduğu ise "adalet" değerinin olduğu görülmüştür. Toplumun temel yapı niteliğinde olan "adalet" değerinin bu kademedeki olmaması büyük bir eksiklik olduğu düşünülmektedir. İnsan yaşamının her döneminde olaylar ve olgular üzerinde karşılaştığı bu kavram kültürel değerlerin başat değeri olduğu ifade edilmektedir (Küçükçene ve Aydoğan, 2018). Bu bağlamda diğer değerlere ne kadar önem veriliyorsa adalet değerine önem verilmesi birey karakter gelişimi için büyük önem arz etmektedir (Töremen ve Tan, 2010).

Adalet değerinin yalnızca metinlerde çok az yer aldığı yapılan araştırma sonuçlarında görülmektedir (Gereken, 2018; Kaşkaya ve Turan, 2017; Yılar, 2018). Fakat bu durumun sadece metinlerde olmadığı aynı zamanda adalet değerlerinin bu kademelerde işlenen atasözlerinde de yetersiz bir şekilde vurgulandığı görülmektedir (Gereken, 2018). Adalet değerinin çok az vurgulanması ile ilgili tüm sonuçlar incelendiğinde birbiri ile desteklendiği görülmektedir.

Değer aktarımında önemli konuların başında gelen bir diğer önemli husus ise hangi yöntem ve tekniklerle aktarıldığıdır. Bireyin gelişim dönemleri incelendiğinde genellikle ilkökul kademesinde bulunan öğrencilerin somut düşünme döneminde olduğu bilinmektedir (MEB, 2013). Bu düşüncüyle soyut olan bu değer kavramlarının sözel ifadelerden ziyade somut olarak ortaya konması gerektiği düşünülmektedir. Salt bir teorik bilgi çocukların bu değerleri kazanmasına yol açmayabilir. Değer öğretiminde hangi değer hangi yöntemlerle öğretilmesi önemli bir husustur. Değer aktarımında seçilen yöntemi verilecek değer kadar önemlidir. Öğretmenler bu bilgiler ışığında hangi değer hangi yöntemle verilmesi gerektiğini iyi analiz etmesi gerekmektedir.

Toplumun bireylerden istediği belirtilen değerlerin toplumun devamını sağlamak için bu değerleri karakter haline getirmesidir. Değerlerin ezberletilmesi veya okutulması değer kazandırmada iyi bir yöntem olduğu düşünülmemektedir. Değer kazandırmada en önemli yöntemin daha somut yöntemler olduğu düşünülmektedir. Buna örnek olarak drama yöntemi gösterilebilir. Süreçte içinde aktif olan bireye rol oynama tekniğiyle haksız bir duruma maruz bırakılarak empati kurması sağlanabilir.

Araştırmalarda elde edilen veriler incelendiğinde, araştırmacıların çoğunluğunun MEB' in belirlemiş olduğu değerlerin yetersiz kaldığıdır. İnsan toplum içinde karşısındaki kişi ile kurmuş olduğu iletişimle var olacaktır. Bu bağlamda ne kadar değer verilirse verilsin bu değerleri hissetmeyen ve yoğun bir şekilde yaşayamayan birey aktarılan değeri gerçek yaşama yansıtamayacaktır. Bu anlamda değerler arasında empati değerinin değer alması düşünülmektedir. Diğer değerleri anlama da en önemli enstrümanlardan birinin de empati olduğu düşünülmektedir. Metinlerde yer alan hikayelerde bulunan kişilerin neler yaşadığını hisseden birey bu şekilde değer kazanmaktadır.

İncelenen araştırmalarda, araştırmacılar bu kademedeki yer alan değerlerden daha farklı değerlerin yer almasını istediği görülmüştür fakat yer almasını istedikleri değerler arasında farklılıklar görülmektedir. Bunun sebebinin incelenen öğretim programı kaynaklarının farklı olması, öğretmenlerin okuttuğu sınıf kademesinin farklı olması, araştırmacıların kendi öngördüğü değerlerin verilmesi istemesi gösterilebilir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre:

1. Türkçe Öğretim Programında yer alan on kök değer tüm kademelerde yer almalıdır.

2. Değerler her kademedede dengeli bir şekilde öğrenci seviyesine uygun verilmelidir.
3. Değerler temalarında bilimsel değerlere de yer verilmelidir.
4. Değer aktarma yöntemlerinde daha somut yöntem ve tekniklere yer verilmelidir.

Kaynakça

- Akarsu, S. (2015). *İlkokul (1-4) ve Ortaokul (5-8) Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Şarkıların Değerler Bakımından İncelenmesi ve Değerler Eğitimine İlişkin Öğrenci Algıları*. Doktora Tezi. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(6), 9-25.
- Akdemir, S. (2019). *İlkokul Dördüncü Sınıfta Felsefe Temelli Çocuk Kitapları Yoluyla Değerler Eğitimine İlişkin Bir Eylem Araştırması*. Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Aktepe, V. (2014). Ailede değerler eğitimi ve program ihtiyacı. R. Turan ve K. Ulusoy (Eds.), *Farklı yönleriyle Değerler Eğitimi*. Pegem Akademi Yayınevi.
- Alıcı, F. (2019). *İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Barcın, F. (2018). *İlkokul 4. Sınıf Değerler Eğitiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Batmaz, O. ve Erdoğan, T. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 27(6), 2681-2692.
- Bayram, B. (2014). *Değerler Eğitiminde Montessori Yöntemi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.
- Çelikkaya, T. ve Seyhan, O. (2016). Değerlerin Kazanılmasındaki Etkili Faktörler (Öğrenci Görüşleri). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36), 167-191.
- Çengelci, T. -vd. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11, 33-56.
- Dam, H. (2008). Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(7), 75-99.
- Dey, I. (1993). *Qualitative Data Analysis: A User Friendly Guide for Social Science*. Routledg, London.
- Dılmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği ile Sınanması Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Fırat, H., ve Mocan, A. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerde Yer Alan Değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, 25-49.
- Fraenkel, J. R. and Wallen, N. E. (2006). *How to design an evaluate research in education*. McGraw-Hill International Edition, New York.
- Gereken, H. (2018). *5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Atasözlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Halstead, J. M. (Eds.). (1996). *Values and Values Education in Schools. Values in Education and Education in Values*. London: The Falmer Press.

- Hökelekli, H. (2013). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. Ankara: Timaş Yayınları
- Gürdoğan-Bayır, Ö. - vd. (2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarına Göre İlkokulda Değer Eğitimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 317-339.
- Güven, C. (2016). *Anayasalar, Kanunlar ve TBMM Kararları*. Konya: Eğitim.
- Güvenç, B. (1985). *Kültür Konusu ve Sorunlarımız*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kâhya, A. (2018). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Karakaş, H. (2015). Değerler eğitimi Etkinliklerinin Okul Öncesi Öğretmenlerine Göre Değerlendirilmesi: Nitel bir çalışma. *Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 16-18 Nisan 2015. Bartın, Türkiye.
- Kalaça, H. (2013). *Türk Atasözleriyle Değerler Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kardaş, M. N. (2015). Orhun Abidelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından Önemi III: Bilge Kağan Abidesi, *Türk İslam Dünyası Araştırmalar Dergisi*, 2, 55-70.
- Kardaş, M.N. ve Cemal, S. (2017). Değerler Eğitimi ve Türkçe Öğretiminde Değer Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalara İlişkin Kaynakça Denemesi. *KSBD*, 9, 383-412
- Kaşkaya, A. ve Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417-441.
- Ketenalp, B. (2020). *İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değerler İletimi Açısından İncelenmesi (Bingöl İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Kluckhohn, F.R and Strodtbeck, F.L. (1973). *Variations in Value Orientations*. Amsterdam: Row Peterson Publisher.
- Kılıç, Ö. Ö ve Ayaz, C. Ö. (2018). 5-6 Yaş Grubu Çocukların Değerlere Yönelik Farkındalık Düzeyini Arttırmada Değerler Eğitimi Programının Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 59, 818-824.
- Kırmızı, F. (2014). 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- Kozikoğlu, İ. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7, 2698-2720.
- Küçükçene, M. ve Aydoğan, İ. (2018). Eğitim Yönetiminde Adaletin Önemi ve Gerekliliği Üzerine Bir İnceleme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 661-664.
- MEB, (2018). *İlköğretimde Türkçe Dersi Öğretim Programı*. <http://ttkb.meb.gov.tr>, [Erişim tarihi: 12.12.2022].
- Pilav, S. ve Erdoğan, Ş. (2016). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgilendirici Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 351-371.
- Özbay, M. ve Karakuş Tayşi, E. (2011). Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*,1(1),21-31.

- Sallabaş, M.E. (2012). Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 59- 68.
- Sayın, V. ve Şam, A. E. (2019). 5. Sınıf Matematik Ders Kitabının Değerlerimiz Açısından İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 166-171.
- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. New Delhi: SAGE Publications.
- Şahin, N. (2015). *İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Kültürel Değerler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Taşdelen, V. (2000). Türk Atasözlerinde Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1), 121-135.
- TDK, (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Töremen, F. ve Tan, Ç. (2010). Eğitim Örgütlerinde Adalet: Kavramsal Bir Çözümleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 58-70.
- Yılar, R. (2016). İlettiği Değerler Açısından İlkokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler Üzerinde İncelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(11), 491.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.